

ОБҐРУНТУВАННЯ СПЕЦИФІЧНИХ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-АГРАРІЇВ

***Резюме.** В статті обґрунтовується доцільність та особливості застосування наступних специфічних дидактичних принципів формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв: принцип міждисциплінарності комунікативної підготовки, принцип комунікативної контекстності, принцип мобільності і динамічності змісту і форм навчання, принцип інформаційної технологічності навчання.*

***Ключові слова:** дидактичний принцип, міждисциплінарність, комунікативна компетентність, комунікативна контекстність, інформаційні технології, менеджери-аграрії.*

Постановка проблеми. Збільшення ролі ділової комунікативної взаємодії й постійний розвиток сфери комунікації вимагають перманентного перегляду і розвитку професійної комунікативної підготовки фахівців різних галузей. Особливо важливо динамічно розвивати та удосконалювати процес формування комунікативної компетентності керівників, зокрема менеджерів-аграріїв, адже саме вони здійснюють управління та координацію роботи агропідприємства через комунікацію. Основними функціями менеджера-аграрія є планування, організація, мотивація й контроль, а однією з головних умов їхнього ефективного виконання є комунікативна компетентність даного керівника.

У зв'язку з постійним динамічним розвитком сфери комунікації та змісту поняття комунікативної компетентності фахівців, процес формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв передбачає перманентний перегляд різних дидактичних компонентів професійної комунікативної підготовки, зокрема специфічних дидактичних принципів формування комунікативної компетентності даних фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У праці «Опанування управлінням людьми» («Mastering people management») Марка Томаса (Mark Thomas), її автор підкреслює велику роль комунікативної компетентності менеджерів на даному етапі розвитку суспільства, адже в епоху знань відбулися серйозні зрушення у сфері праці загалом та в менеджменті зокрема. Марк Томас зазначає наступне: «Традиційні уявлення про те, що складає цінність в організації, зокрема капітал та заводське обладнання, швидко, якщо ще не остаточно, замінюються поняттям інтелектуального капіталу, що робить ставку на якості, навички, уяву та можливості людей як джерела конкурентної переваги. Цей підхід вимагає зовсім іншої концепції менеджменту. Замість перевірки та контролю, менеджер, повинен виступати в якості чинника, що сприяє і помічника таланту - по суті він бере на себе роль тренера. Ця потреба давати людям можливість брати на себе відповідальність за свої дії тільки набиратиме обертів перед обличчям жорстких глобальних ринків і конкуренції» [1, 14].

У процесі формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв пильну увагу слід приділяти усім дидактичним компонентам професійної комунікативної підготовки: меті, принципам, підходам, методам, засобам та формам навчання. У даній статті ми торкнемося проблеми вибору специфічних педагогічних принципів до формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв.

Питання вибору та обґрунтування дидактичних принципів формування певної компетентності є одним із ключових для кожного, хто починає займатися цією проблемою. Проблемою вибору дидактичних принципів формування комунікативної компетентності займаються Жовтюк Н.П., Хоцкіна С.М., Богушевич Н.В., Нагороднюк Л.Є., Разенкова Л.В.

та ін., однак невирішеним залишається питання вибору доцільних дидактичних принципів формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв в сучасних умовах динамічного розвитку сфери комунікації.

Цілі статті. Головною ціллю даної статті є аналіз та обґрунтування доцільності застосування системи специфічних принципів у формуванні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв. Крім того, вважаємо за необхідне з'ясувати дидактичний потенціал використання інформаційних технологій у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв.

Виклад основного матеріалу. «Дидактичні принципи – це основоположні ідеї, що пронизують усі рівні й компоненти освіти та засвідчують їх системну цілісність» [2]. Дидактичні принципи вимагають перегляду та удосконалення в умовах динамічного розвитку суспільства та, відповідно, вимог до вищої освіти.

На нашу думку, процес формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв повинен ґрунтуватися на таких загальнодидактичних та специфічних принципах, що відображають найкращі традиції дидактики вищої школи та відповідають викликам та тенденціям розвитку сучасного інформаційного суспільства. До необхідних загальнодидактичних принципів формування комунікативної компетентності даних фахівців ми відносимо: принцип науковості, систематичності й послідовності, свідомості, наочності, ґрунтовності. Специфічні принципи формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв, на наш погляд мають включати: принцип міждисциплінарності комунікативної підготовки, принцип комунікативної контекстності, принцип мобільності і динамічності змісту і форм навчання, принцип інформаційної технологічності навчання.

Принцип міждисциплінарності комунікативної підготовки тісно пов'язаний із специфікою формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв, відбувається в умовах вивчення й відпрацювання різних аспектів комунікативної компетентності в рамках різних навчальних дисциплін. Міждисциплінарний – це той «що стосується декількох галузей знання, розділів тієї або іншої науки; що знаходиться на стику різних наукових дисциплін» [3]. Різні аспекти комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв формуються в ході вивчення чисельних дисциплін навчального плану: українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням), інформаційні системи та технології, етика бізнесу та управління, психологія, теорія організації, офісний менеджмент, управління персоналом, інформаційні системи в менеджменті, управлінські рішення, стратегічне управління, організація праці менеджера. Попри беззаперечний вклад кожної з названих дисциплін у формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв, очевидно є їх неузгодженість, недостатність, або навіть відсутність, підготовки з певних видів комунікативної діяльності, недостатне формування деяких компонентів комунікативної компетентності даних фахівців.

Тому, принцип міждисциплінарності передбачає:

1. Врахування комунікативного потенціалу кожного навчального предмету комунікативного спрямування та, на основі цього, побудову стрункої міжпредметної системи комунікативної підготовки.

2. Виокремлення аспектів комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв, що не входять в зміст жодного навчального предмету та забезпечення засвоєння даних аспектів.

3. Забезпечення цілісності засвоєння та використання аспектів комунікативної компетентності, що вивчаються в рамках різних дисциплін.

4. Підсумкова оцінка рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв при закінченні комунікативної підготовки.

Принцип комунікативної контекстності передбачає побудову процесу формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв як моделі процесу реальної

комунікації в типових ситуаціях професійної взаємодії даних фахівців з підлеглими, партнерами, клієнтами, інвесторами, керівництвом тощо. В сенсі комунікативності особистості, «комунікативність (від лат. *communicatio* – «зв'язок», «повідомлення») – сукупність істотних, відносно стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації» [4].

Комунікативну компетентність можливо формувати лише в процесі комунікації на основі отриманих теоретичних знань. Зважаючи на складну багатокомпонентну структуру сучасної комунікативної діяльності менеджера-аграрія, комунікація, в процесі навчання, повинна бути інтенсивною та різноманітною.

Дотримання принципу комунікативної контекстності в процесі комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв передбачає:

1. Набуття комунікативних знань про ефективну комунікацію передусім із зразків практичної професійної комунікативної взаємодії.

2. Формування та розвиток комунікативних умінь та навичок в типових професійних комунікативних ситуаціях.

3. Набуття практичного комунікативного досвіду на заняттях усіх дисциплін комунікативного спрямування з максимальним використанням комунікативного потенціалу кожної дисципліни.

Принцип динамічності змісту і форм навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв зумовлений перманентним, динамічним розвитком сучасних засобів комунікації, видів та форм ділової комунікативної взаємодії, та, як наслідок, постійним розвитком поняття й сутності комунікативної компетентності фахівців. Динамічний – це той, що «перебуває в інтенсивному русі, в дії; багатий внутрішньою силою. || Здатний до руху, розвитку, видозміни» [3]. Так як сучасний світ постійно перебуває в стані інтенсивного розвитку, особливо в сфері комунікації, то зміст комунікативної підготовки та формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв вимагає постійного оновлення змісту та форм підготовки. Дотримання цього принципу вимагає:

1. Високу комунікативну компетентність викладачів, які займаються формуванням комунікативної компетентності даних фахівців, їх систематичну самопідготовку та саморозвиток з питань комунікації.

2. Формування цілей, змісту, форм та методів комунікативної підготовки майбутніх менеджерів-аграріїв на основі актуальних професійних комунікативних задач.

3. Висока педагогічна кваліфікація та психологічна підготовка викладачів ВНЗ, що дозволить швидко адаптуватися до нових вимог сьогодення.

Принцип інформаційної технологічності навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв передбачає використання в комунікативній підготовці комп'ютерної техніки, мультимедіа, відеозаписуючої техніки. Інформаційні технології (інформаційно-комунікаційні технології) – «сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів» [5]. Принцип інформаційної технологічності навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв передбачає використання сучасних програмно-технічних засобів, що застосовуються з метою опосередкованої комунікації, опрацювання і використання інформації комунікативного спрямування.

Дотримання цього принципу дозволяє:

1. Дивитися на зразки професійної комунікативної взаємодії, що включають природні поєднання різних видів комунікації менеджерів-аграріїв: вербальну, невербальну (кінестетичну та знаково-символічну), інформаційно-технологічну в реальних ситуаціях ділової взаємодії. Відеоматеріали доречно застосовувати двох типів: «зразкові» та ті, що

містять помилки в комунікації, що підлягають виявленню та обговоренню.

2. Багаторазово відпрацьовувати комунікативні навички та вміння, а потім ґрунтовно аналізувати індивідуальний та груповий прогрес у формуванні комунікативної компетентності.

Як відомо, найбільше інформації людина сприймає візуально. Будучи учасниками комунікативної взаємодії, студенти-менеджери зазвичай не мають можливості побачити та об'єктивно оцінити власну комунікативну діяльність «збоку» і отримують суб'єктивне, часто викривлене відчуття комунікативної ситуації та власної компетентності. Лише за умови, коли ситуації комунікативної взаємодії знімаються на відео та переглядаються, підлягають детальному аналізу, студенти можуть *побачити* власні проблеми та недоліки і перейнятися ними. В цьому, на нашу думку, полягає зміст дидактичного потенціалу використання інформаційних технологій у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв. Якщо такі тренувальні відео знімати періодично протягом комунікативної підготовки, то студенти і викладачі можуть слідкувати та аналізувати хід формування комунікативної компетентності кожного студента, що часто практично неможливо в умовах звичайного спостереження за комунікативною взаємодією в навчальних умовах.

Висновки. Таким чином, у статті обґрунтовано доцільність застосування специфічних принципів міждисциплінарності комунікативної підготовки, комунікативної контекстності, мобільності і динамічності змісту і форм навчання, а також інформаційної технологічності навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв. З'ясовано дидактичний потенціал використання інформаційних технологій у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв.

За умови комплексного застосування зазначених принципів із загальнодидактичними принципами науковості, систематичності й послідовності, свідомості, наочності та ґрунтовності, можемо розраховувати на високі результати комунікативної підготовки майбутніх менеджерів-аграріїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Thomas Mark. Mastering people management / Mark Thomas. – London: Thorogood, 2007. – 242 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навчальний посібник / О. Вишневський. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с. – ISBN 966-569-013-2
4. Комунікативність [Електронний ресурс]: вікіпедія – вільна енциклопедія. – 2013. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Комунікативність>. – Назва з екрану.
5. Інформаційні технології [Електронний ресурс]: вікіпедія – вільна енциклопедія. – 2013. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційні_технології. – Назва з екрану.

О.Д. КРАЕВСКАЯ. ОБОСНОВАНИЕ СПЕЦИФИЧЕСКИХ ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ-АГРАРИЕВ

Резюме. В статье обосновывается целесообразность и особенности применения следующих специфических дидактических принципов формирования коммуникативной компетентности будущих менеджеров-аграриев: принцип междисциплинарности коммуникативной подготовки, принцип коммуникативной контекстности, принцип мобильности и динамичности содержания и форм обучения, принцип информационной технологичности обучения.

Ключевые слова: дидактический принцип, междисциплинарность, коммуникативная

компетентность, коммуникативная контекстность, информационные технологии, менеджеры-аграрии.

O.D. KRAYEVSKA. SUBSTANTIATION OF SPECIFIC DIDACTIC PRINCIPLES OF FUTURE MANAGERS-AGRARIANS' COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION

The summary. In the article the expediency and peculiarities of such specific didactic principles of future managers-agrarians' communicative competence formation is substantiated: the principle of interdisciplinary communication training, communication contextuality principle, mobility and dynamism of content and forms of education principle, the principle of information technological training.

Key words: *didactic principle, interdisciplinarity, communicative competence, communicative contextuality, information technologies, managers-agrarians.*

Одержано редакцією 10.12.2013 р.